

Якових Євген Володимирович

аспірант кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПЕРЕДАННЯ МАЙНА НА ВІДПОВІДАЛЬНЕ ЗБЕРІГАННЯ ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Процес розслідування та повернення становища власника майна у початковий стан досить тривалий та громіздкий, тому можливість збереження арештованого майна протягом здійснення кримінального провадження має велике значення, оскільки йдеться про обмеження конституційного права власності. Тому однією з найважливіших задач має бути не лише виявлення та покарання винного у вчиненні кримінального правопорушення та вирішення інших завдань кримінального провадження, передбачених статтею другою Кримінального процесуального кодексу України, а й збереження та повернення майна його власнику (законному володільцю) у тому ж виді, що було до моменту вчинення правопорушення.

Можливість передання майна на відповідальне зберігання передбачена ч. 6 ст. 100 КПК України. При цьому вказаною частиною статті регламентовано причини передачі: “великі партії товарів”, “необхідність спеціальних умов зберігання” тощо, а процесуальний порядок як такий не передбачений у жодній статті КПК України.

У науці кримінального процесуального права практично відсутні спеціальні дослідження з цього питання, однак деякі аспекти розглядалися в контексті необґрунтованого накладення арешту у кримінальному провадженні (А. Моїсеєвою) [1], а також питання про виконавче провадження (О.Ю. Одосій) [2]. Отже, питання збереження арештованого майна у кримінальному провадженні є нагальною правовою проблемою суспільства, яка потребує уваги, глибокого дослідження, оскільки зазначене суттєвим чином впливає на права

осіб у кримінальному провадженні і ставить під сумнів його дієвість і виконання завдань кримінального провадження.

Дедалі частіше власники майна, на яке було накладено арешт, внаслідок незаконних дій третіх осіб, звертаються до слідчого судді з клопотанням про часткове скасування арешту майна та/або передачу майна на відповідальне зберігання власнику (законному володільцю). При цьому, в результаті задоволення такого клопотання, у власника не відновлюється всі три правомочності відносно майна, а лише з'являється можливість користуватися таким майном.

Так, можливість передачі майна на відповідальне зберігання власнику (законному володільцю) майна можна розцінювати як менш обтяжливий спосіб арешту майна, що передбачає більш вигідні умови для власника (законного володільця) майна. В даному випадку до володільця повертається частина правомочностей, а саме можливість користуватись річчю, зокрема нерухомим майном та транспортними засобами, фактично володіти річчю, однак без можливості відчужувати на користь інших осіб (продавати, дарувати та ін.). Можливість повернення речових доказів власнику (законному володільцю) або передачі речових доказів на відповідальне зберігання може бути застосована лише відносно обмеженого кола матеріальних об'єктів, а саме щодо речових доказів, які не містять слідів кримінального правопорушення, у вигляді предметів, великих партій товарів, зберігання яких через громіздкість або з інших причин неможливе без зайвих труднощів або витрат щодо забезпечення спеціальних умов, зберігання яких спільномірне з їх вартістю, а також речові докази у вигляді товарів або продукції, що піддаються швидкому псуванню, та за умови, що це можливо без шкоди для кримінального провадження. Аналізуючи положення п. 1 ч. 6 ст. 100 КПК можна дійти до висновку, що єдиним суб'єктом зберігання майна - є власник (законний володілець) майна.

Зважаючи на те, що законодавцем в одному пункті статті передбачено два способи зберігання речових доказів, а саме передання речових доказів на відповідальне зберігання власнику (законному володільцю) та повернення таких

матеріальних об'єктів власнику (законному володільцю), досить поширеною є практика ототожнення таких способів, що є помилковим з огляду на наступне.

Повернення речових доказів їх власнику (законному володільцю) передбачає поновлення в нього як власника відповідних правомочностей, а відповідно передбачено те, що речовий доказ переходить у повне користування та розпорядження власника (законного володільця) з подальшим правом на його відчуження. Однак, аналізуючи мету зберігання та саму природу речових доказів, стає очевидним, що використання таких правомочностей для збереження доказів не є досить доречним, так як при їх використанні не буде дотримано засад безпосередності дослідження матеріальних об'єктів.

Фактично, матеріальний об'єкт може бути повернутий його власнику (законному володільцю) у випадку, коли сторона обвинувачення дійде висновку, що підстави щодо використання матеріального об'єкту як речового доказу у кримінальному провадженні відсутні.

Досить розповсюдженою станом на сьогоднішній день ситуацією є вчинення шахрайських дій щодо нерухомого майна.

В даному випадку механізм повернення вилученого незаконним шляхом нерухомого майна буде досить складним та тривалим, оскільки передбачає звернення до суду з цивільним позовом щодо визнання недійсними чи скасування документів, на підставі яких проведено державну реєстрацію прав, скасування державної реєстрації прав, скасування рішення державного реєстратора про державну реєстрацію прав.

При цьому, в більшості випадків нерухоме майно перереєстровують декілька разів на інших осіб, що значно ускладнює ситуацію та збільшує час вирішення ситуації у судовому порядку. Досить поширеними ситуаціями є те, що при вирішенні слідчими суддями питання про арешт нерухомого майна не порушується питання щодо передачі арештованого нерухомого майна на відповідальне зберігання. При цьому, накладаючи арешт на майно у резолютивній частині ухвали зазначають лише заборону вчиняти будь-які реєстраційні та нотаріальні дії щодо реєстрації, перереєстрації, розпорядження

та відчуження вищевказаного нерухомого майна – квартири. У багатьох випадках такий захід забезпечення кримінального провадження повною мірою не забезпечує фізичне збереження нерухомого майна.

Досудові розслідування у кримінальному провадженні є тривалими, кримінальні провадження у більшості випадків - багатоепізодними, а відтак потребують значної кількості процесуальних та слідчих (розшукових) дій.

У даних випадках, слідчі судді відмовляють власникам майна у скасуванні арешту нерухомого майна, так як це може негативно вплинути на хід досудового розслідування та не забезпечує збереження нерухомого майна.

При цьому, з метою забезпечення реалізації завдань арешту нерухомого майна, передбачених ст.170 КПК України, можуть передати нерухоме майно на відповідальне зберігання власнику (законному володільцю), так як передача майна власнику (законному володільцю) не завдає шкоди кримінальному провадженню, а лише сприяє його дієвості, у розумінні положень ч.1 ст.131 КПК України.

При вирішенні питання щодо передачі нерухомого майна на відповідальне зберігання, метою якого є збереження майна до скасування його арешту у встановленому КПК України порядку, потрібно мати на увазі, що така передача майна на відповідальне зберігання власнику не спричиняє наслідків, які негативно позначаються на інтересах будь-яких інших фізичних або юридичних осіб. При цьому, передачу майна на відповідальне зберігання можна розцінювати як найменш обтяжливий спосіб арешту, тобто зміну способу арешту майна у відповідності до положення ч. 4 ст. 173 КПК України. У даному випадку власник (законний володілець) майна зобов'язується прийняти нерухоме майно на відповідальне зберігання та забезпечити зберігання майна до скасування арешту у встановленому КПК України порядку.

У випадку, коли власник (законний володілець) майна – або його представник звернулися до сторони обвинувачення з клопотанням про передачу на відповідальне зберігання, слідчий або прокурор мають винести постанову про таку передачу або про відмову в передачі. У рішенні про передачу

слідчий/прокурор мають навести мотиви його прийняття, зазначити документи, які підтверджують права особи на відповідні речові докази, а також обґрунтувати можливість особи забезпечити належні умови зберігання. Копії зазначених документів мають бути додатками до цієї постанови та зберігатися разом із матеріалами кримінального провадження.

Однак, відсутність регламентованого порядку передачі речових доказів, зокрема нерухомого майна на відповідальне зберігання власнику (законному володільцю) спричиняє невизначеність у правозастосовній практиці.

У світлі викладеного логічним та вірним є нормативне закріплення чіткої та регламентованої процедури визначення порядку передачі арештованого майна на відповідальне зберігання власнику, у тому числі особі, із законного володіння якої таке майно вибуло. При цьому такий порядок має відповідати як засадам кримінального процесу, так і обставинам, що склались на теперішній час в суспільстві, для захисту прав та інтересів потерпілих, і цивільних позивачів .

Список використаних джерел:

1. Моїсеєва А. Лекція на тему: «Робота адвоката в умовах необґрунтованого та безпідставного накладання арешту на майно. URL: <https://golaw.ua/ua/insights/news/advokat-golaw-anzhelika-moisyeyeva-rozpovila-pro-osoblivosti-negruntovanogo-ta-bezpidstavnogo-nakladennya-areshtu-na-majno/>
2. Одосій О.Ю. Передача на зберігання арештованого майна відповідача. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Вип. 35, 2015. С. 193-196